

A SZOFTVEREK VÉDELME ÉS ÖSSZEHASONLÍTÓ JOGI ELEMZÉSE HAZÁNKBAN ÉS AZ AMERIKAI EGYESÜLT ÁLLAMOKBAN²³¹

Absztrakt

A 21. századra az az elgondolás, miszerint az internet ún. „jogmentes tér”, értelmét veszítette. A technológia rohamos ütemű fejlődésével az online világ mozgatórugóját képező szoftverek jelentősége egyre nő, védelmi szabályozásuk azonban világszerte korántsem egységes. Hazánk a „formát” védő szerzői jogi védelem mellett döntött, ez által nem biztosítva a megvalósítási módszert jelentő tényleges „tartalmat”, amelyre – ahogyan az USA-ban – a szabadalom teremt lehetőséget. Kutatásom során azt vizsgáltam, hogy melyik védelmi forma mennyiben elégíti ki az igényeket – mind fejlesztői, mind felhasználói oldalról –, illetve azt, hogy a szerzői jogi védelem, szabadalmi oltalom, vagy egy egészen új, sui generis szabályozás biztosítaná-e a legteljesebb és leghatékonyabb védelmet a számítógépi programok számára. A cél mindenképpen az, hogy a technológiai fejlődés robbanásszerű ütemének eredményeit a jogi szabályozás megfelelő módon leképezze.

Kulcsszavak: szabadalom, szerzői jog, szoftver, mű, találmány, Zöld szabadalmak, sui generis, újdonságkutatás, forráskód, védelmi idő

BEVEZETŐ GONDOLATOK

Az internet megszületésével, a „world wide web” népszerűségének kialakulásával napjainkra már szinte minden információ digitálisan hozzáférhetővé, online elérhetővé vált. Az online műveknek, szolgáltatásoknak a felhasználása egyre gyakoribb lett, gazdasági jelentőségük nőtt, ezáltal a gyakorlat életre hívta az igényt az online közegben jogilag kiszámítható viszonyok kialakítására, a jogbiztonság internetes közegben is történő biztosítására.²³² Az új tartalmakat létrehozó, szellemi alkotását internetes felhasználásra bocsátó réteg is igényli a jogi hivatkozási alapot az online szférában. Éppen ezért, a kiváló tervezési (szellemi) munka árán létrejövő szoftverek jogi védelme az 1960-as évek végétől egyre inkább elengedhetlenné vált.

A számítógépi programok napjainkban egyre növekvő kereskedelmi–gazdasági jelentőséggel bírnak, funkcionális műként elsődleges céljuk valamely probléma megoldása. Világszerte azonban megosztó az a kérdéskör, miszerint a szerzői jog – ahogyan hazánk szabályozásában – szabadalmi oltalom, vagy esetleg mindkét védelmi forma – ahogyan az Egyesült Államokban – biztosíthatja-e a szoftverek jogi védelmét. Felmerül az a kérdés, hogy vajon elegendő-e a szerzői jog által nyújtott védelem, amely pusztán a szoftverek egyedileg kifejeződésre juttatott formáját védi, vagy szükséges lenne az USA-ban elterjedt joggyakorlat alapján erősebb jogi oltalom? Továbbá a sui generis szabályozás gondolata is felvetődik, erre is kitérek elemzésem során.

Az alapok rögzítése végett szükségesnek tartom definiálni a szoftver jogi fogalmát, majd a hazai és amerikai szabályozás normatív oldalának ismertetését, amely alátámasztásul hivatkozom a magyar, illetve az amerikai szerzői jogi és szabadalmi törvényre. Ezt követően több fókuszpontból megvizsgálom a két védelmi formát egy összehasonlító táblázaton keresztül, és levonom a helyes következtetéseket. A lényegi pontok érintését követően, az elemzésből levont tapasztalatok alapján lehetséges megoldási javaslatokat fejtek ki, zárásként végül saját meggyőződésemet fogalmazom meg, valamint rávilágítok az általam ideálisnak vélt védelmi megoldásra.

²³¹ A tanulmány az EFOP-3.6.1-16-2016-00017 Nemzetköziesítés, oktatói, kutatói és hallgatói utánpótlás megteremtése, a tudás és technológiai transzfer fejlesztése, mint az intelligens szakosodás eszközei a Széchenyi István Egyetemen projekt keretében készült.

²³² SZINGER ANDRÁS – TÓTH PÉTER BENJÁMIN: *Gyakorlati útmutató a szerzői joghoz*, 2004, Novissima Kiadó, Budapest, 203-204.

1. TUDÓSOK SZERSZÁMÁBÓL TÖMEGTERMÉK

1.1. A szoftverek jelentősége

A 21. században az élet szinte minden területén kapcsolatba kerülünk tehát valamilyen módon az internettel, vagyis a mára már világméretűvé vált számítógép-hálózzal. Számítógépek teszik lehetővé a különböző kommunikációs folyamatok megvalósítását, irányítják a forgalmat, a gyártósorokat, atomerőműveket, szolgáltatások alapjául szolgálnak. Az információrobbanás következtében olyan mértékű és minőségű ismerethalmaz vált elérhetővé, amelynek biztonságos felhasználása és kezelése egy adott terület szakemberei számára számítógépek nélkül már elképzelhetlenné lennének.²³³

Az internet azonban egy olyan sajátos médiummá vált, ami már nem csupán hálózatba kapcsolt számítógépek rendszerét jelenti, hanem lehetővé teszi az egyén értékeinek, törekvéseinek, kultúrájának, ötleteinek kifejezésre juttatását. Egy önálló organizmus, amely a mai ember számára a korábban rendelkezésre álló információs rendszereknek (rádió, postaszolgálatok, telefon) egy teljesen új, állandóan fejlődő, modernizált szféráját hozta létre. Ez az új közeg a felhasználó számára megkönnyíti és felgyorsítja megszokott tevékenységeinek lebonyolítását.²³⁴

„A számítógép – a tudósok szerszámából – mára tömegtermék „rangra emelkedett”.²³⁵ Ki gondolta volna, hogy a kezdetekben több tonnás, szobát kitöltő berendezésekből álló eszköz – amit hőtermelésének magas foka miatt légkondicionált helyiségekben volt szükséges tárolni – mára csupán egy aktatáskában is elfér? Az elmúlt ötven év alatt alkatrészeinek és processzorainak kialakítása ún. „nanodimenziókba” tömörödött, s teljesítménye rendkívül megsokszorozódott.

A számítógépek két kulcsfontosságú „alkotóeleme” a hardver, amely egy technikai berendezés, illetve a hardver munkáját irányító, komoly szellemi munka árán létrejövő szoftver, szintén a számítógépekhez hasonló mértékű fejlődési ívet mutatnak, igaz, egymástól eltérő mértékben, s bizonyos jogi védelmi problémák keresztjében.

1.2. Fogalmi alapvetés – avagy mi is az a szoftver?

A szoftver fogalma mindig is egy nehezen definiálható jelenség volt, kifejlesztése rendkívül bonyolult folyamat eredménye. Meghatározása talán a hardvertől történő elhatárolás révén adható meg legjobban.

Az 1950-es években, eleinte a hardverek sokkal nagyobb jelentőséggel bírtak, ugyanis az elsődleges feladat a számítógépnek, mint fizikai szerkezetnek a létrehozása volt. A kezdeti felhasználók igényeihez ez igazodott, hiszen csekély volt a hozzáértő szakemberek száma – akik a számítógépekhez hozzáférhettek, azt használni tudták –, így a megalkotásnál kevésbé volt fontos szempont, hogy a programok „felhasználóbarátak” legyenek. Hardver alatt tulajdonképpen a számítógép fizikai részét értjük, amely elektromos áramkörökön keresztül működésre képes. Az eredeti angol kifejezés – hardware „vasáru” – is utal pusztán „eszköz” jellegére. Önmagában semmire sem alkalmas, ahhoz, hogy ténylegesen használható legyen, egy irányító programra van szükség. A technika fejlődésével azonban a felhasználói kör megváltozott, egyre bővült. A számítógép olcsóbb lett, a társadalom szélesebb rétegeihez jutott el, így kialakult az igény egy megbízhatóbb, könnyebben használható számítógépes program iránt. A hardver voltaképp csupán egy műszaki eszközrendszer, mely pusztán számítási műveletek elvégzésére képes. A végrehajtani kívánt feladatokat utasítássorozatok vezérlik, erre szolgál a számítógépet használhatóvá tevő szoftver.²³⁶ Az eredeti software kifejezést a kezdeti, kevésbé fejlett számítógépeken futó program elnevezésére használta először – 1958-ban kiadott American Mathematical Monthly című folyóiratban – az amerikai matematikus, John W. Tukey.²³⁷

A társadalmi-gazdasági átalakulások, növekvő felhasználói igények szükségessé tették tehát, hogy a számítógépek megoldásokat biztosítsanak a fejlődő rendszer problémáira, így a hangsúly a hardverekről a jól működő, gyors, sok adat feldolgozására és tárolására alkalmas programokra, a szoftverekre helyeződött át.

²³³ SZIJÁRTÓ MIKLÓS (szerk.): *A számítástechnika alapjai*, 2000, Novadat Bt., Győr, 12.

²³⁴ ROPOLYI LÁSZLÓ: *Az internet természete*, 2006, Typotex Kiadó, Budapest, 32-33.

²³⁵ KOVÁCS GYÖZÖ: *Válogatott kalandozásaim az Informatikában. Történetek a magyar (és a külföldi) számítástechnika (h)őskorából*, 2002, GÁMA-GEO Kft., Masszi Kiadó, Budapest, 79.

²³⁶ http://karon.hu/agazati_temakorok/hardverszoftverismeretMK1.htm (letöltve: 2019. október 12.)

²³⁷ TUKEY, JOHN W.: *The Teaching of Concrete Mathematics*, 1958, American Mathematical Monthly, oldalszám nélkül.

Az idő előre haladtával a szoftver pontosabb meghatározása is kialakult, azonban kezdetben, „a számítástechnika fejlődési folyamatában”²³⁸ szigorúan a programozási tevékenységgel és a számítógépek programjaival kapcsolták össze.

Tágabb értelemben ide soroljuk az utasításokat, amelyek sorozata a program, és amelyek a feladatokat valósítják meg a digitális számítógépen; a dokumentumokat, amelyek a rendszer és a programok felépítését, működését írják le, valamint harmadik fogalmi elemként az adatstruktúrákat, amelyek segítségével valósul meg az adekvát információfeldolgozás.²³⁹ A szellemi tevékenység révén létrejött programról az Sztj. úgy rendelkezik, miszerint: „a védelem a számítógépi programok bármely formában történő kifejezésére vonatkozik.”²⁴⁰ Ezen meghatározás alá tartozik a forráskód/programkód, amely az ember által érthető nyelven írt kódrendszer, valamint a forráskód lefordításának eredményeként létrejövő tárgyi kód, amely ember által nem értelmezhető bináris számhalmaz és felhasználói utasítás alapján műveleteket hajt végre.²⁴¹

2. A SZOFTVEREK JOGI VÉDELMÉNEK LEHETŐSÉGEI

2.1. A hatályos szabályozás normatív oldala Magyarországon és az USA-ban

A szellemitulajdon-jog két fő ágát a szerzői jog és az iparjogvédelem alkotja. A szoftverek kapcsán mindkét terület védelmi formái felmerültek, vagyis a szerzői jogi védelem, valamint az iparjogvédelem területére tartozó szabadalmi oltalom is.²⁴² Elsődlegesen e két lehetőséget érdemes vizsgálni, hogyan is jelennek meg hazánk, illetőleg az USA joggyakorlatában.

Az USA-ban 1964-ben jegyezték be először számítógépi programot, amelyet a Szerzői Jogvédő Hivatal (Copyright Office) biztosított. Magyarország is viszonylag hamar áttért erre a gyakorlatra, a szakirodalom először 1968-ban foglalkozott ezzel a kérdéskörrel, a bírói gyakorlatban pedig a Fővárosi Bíróság 1972-ben hozott ítélete bírt óriási jelentőséggel – amely egy olajkutatói programrendszert ítélt szerzői jogvédelem alá és –, amely ma már csak az ügyben adott SZJSZT szakvélemény alapján rekonstruálható.²⁴³ Ettől az ítélettől kezdve a szoftverek jogi védelmére a magyar joggyakorlatban a szerzői jogi védelem lett irányadó, a korábbi Sztj.-be a példálózó felsorolások közé bekerült a számítógépi programalkotás, és speciális végrehajtási szabályok is rögzítésre kerültek.²⁴⁴ Az Egyesült Államokban azonban az utóbbi néhány évtized ipari-gazdasági átalakulásai a szoftverek tekintetében szükségessé tették a széleskörűbb védelmi formára, a szabadalomra való áttérést. Ez új vizsgálatok lefolytatását, módszertani útmutatók kidolgozását igényelte. Ezek hatására az USA-ban egy rendkívül liberális szabályozás alakult ki a számítógépi programok vonatkozásában, ugyanis a jogosultak szerzői jogi védelmet és szabadalmi oltalmat is szerezhetnek.²⁴⁵ Hazánkban az erre vonatkozó normarendszer az Egyesült Államok modern joggyakorlatával ellentétben nem mutat ekkora eltérést az 1970-es években leszögeezett szabályozásokhoz képest.

Ma Magyarországon a hatályos szerzői jogi szabályozás alapját az 1999. évi új szerzői jogi törvény, valamint bizonyos Európai Uniói irányelvek határozzák meg. Fontos megemlíteni a 2009/24/EK, vagyis az ún. Szoftverirányelvet, amely rögzíti a szoftver szerzői jogi védelem alatt álló elemeit (forráskód, tárgyi kód, dokumentáció), továbbá deklarálja azt a lényeges tézist, miszerint a program alapjául szolgáló ötletek, elvek és a csatlakozási felületek nem állhatnak védelem alatt.²⁴⁶ Ennek átültetése tökéletesen kiviláglik az Sztj. 1. § 6. bekezdéséből. Az INFOSOC néven ismert 2001/29/EK irányelv értelmében a tagállamok szerzői jogi és szomszédos jogi szabályozásának összehangolása valósul meg.²⁴⁷ Az irányelv rögzíti továbbá az egyes kivételeket és korlátozásokat, mint például az oktatási, tudományos célra, vagy a könyvtárak javára történő

²³⁸ SZIJÁRTÓ: *i. m.* 38.

²³⁹ Uo. 38.

²⁴⁰ A szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény (a továbbiakban: Sztj.) 1. cikk (2) bek.

²⁴¹ DUDÁS ÁGNES: A szoftver szerzői jogi védelme, in *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*, 2005, oldalszám nélkül.

²⁴² LEGEZA DÉNES (szerk.): *A szerzői jog gyakorlati kérdései*, 2014, Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala, Budapest, 14. 25. P. 27/228/1972.

²⁴⁴ 1969. évi III. tv. (régii Szerzői jogi törvény) 1. §.

²⁴⁵ SILI DÓRA: A szoftver jogi szabályozása, in *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*, 104. évfolyam (1999), 6. szám, 10.

²⁴⁶ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:32009L0024&from=HU> (letöltve: 2019. október 13.)

²⁴⁷ <http://epa.oszk.hu/00100/00143/00056/amberg.html> (letöltve: 2019. október 14.)

szabad felhasználás eseteit.²⁴⁸ A hazai szerzői jogi szabályozást jelentősen meghatározza továbbá a korábban említésre került Berni Uniói Egyezmény – amellyel összhangban áll a Szoftverirányelv –, mely a védelem tárgyának meghatározása mellett rögzíti a visszafejtésre vonatkozó jogszerű és jogellenes felhasználási módokat.

Az így kialakult hazai szerzői jogi törvényünk tehát a sajátos szabályozást igénylő szerzői művek legújabb, legegységesebb változatait jelentő szoftverekre vonatkozó rendelkezéseket – a példalázó felsoroláson túl – külön fejezetben rendezi.²⁴⁹ A törvényszövegben megfigyelhető a megismételt „alkotás” kifejezés, amikor az Sztj. a védendő alkotások körében „számítógépi programalkotás”-t említ. Ezzel nyomatékosítva a szerzői jog által védelmezett jellegét, ugyanakkor mindez a védelem alapfeltételül is szolgál.²⁵⁰ (2) *Szerzői jogi védelem alá tartozik függetlenül attól, hogy e törvény megnevezi-e - az irodalom, a tudomány és a művészet minden alkotása. Ilyen alkotásnak minősül különösen: c) a számítógépi programalkotás és a hozzá tartozó dokumentáció (a továbbiakban: szoftver) akár forráskódban, akár tárgykódban vagy bármilyen más formában rögzített minden fájlja, ideértve a felhasználói programot és az operációs rendszert is.*²⁵¹, továbbá a védelem nem érvényesül: „...a szoftver csatlakozó felületének alapját képező ötletre, elvre, elgondolásra, eljárásra, működési módszerre vagy matematikai műveletre is”²⁵²)

Ezzel szemben az Amerikai Egyesült Államok szabályozása egészen eltérően értelmezi a szoftverek jogi szempontból releváns fogalmát, védelmét. Az Egyesült Államok szerzői jogi törvénye a következő definíciót adja: „a számítógépi program utasítások sorozata, mely közvetve vagy közvetlenül számítógépben alkalmazva meghatározott eredmény létrehozását célozza.”²⁵³ Ez a meghatározás kiemelkedően jelentős, ugyanis a magyar szerzői jogi törvény kifejezett szoftver fogalmat nem rögzít, így ez a definíció szolgálhat iránymutatásul. Ellenben a magyar szabályozás a szabadalmi törvény alapján kifejezetten kizárja a szoftvert a szabadalmazhatóság köréből, amennyiben az oltalmat ebben a minőségében igénylik rá, ugyanis a törvény a szoftvert nem ismeri el találmányként.²⁵⁴

Született továbbá egy kétoldalú megállapodás hazánk és az Egyesült Államok között, amely a számítógépi programok védelmét kívánja biztosítani. Ennek értelmében Magyarország és az USA a szoftvereket irodalmi műként részesítik védelemben (a BUE értelmében), és kötelesek megfelelő szabályozást biztosítani a jogsértések megelőzése, és a szellemi tulajdonok hatékony védelme érdekében.²⁵⁵

3. ÖSSZEHASONLÍTÁS

3.1. A szerzői jog és a szabadalom nyújtotta előnyök és hátrányok

Mindenekelőtt azt fontos tisztázni, hogy mi is lehet a védelem tárgya. Szerzői jog esetében valamely mű, szabadalomnál pedig találmány. Mű az irodalom, tudomány vagy művészet területére tartozó valamely alkotás, amely eddig valamilyen kulturális tartalommal bírtak, a szoftverek mindezeket kódokkal és logikai képletekkel váltották fel. A két ország álláspontja egyező a tekintetben, hogy a Szoftver Irányelv²⁵⁶ és a TRIPS által a BUE értelmében a szoftverek irodalmi műnek minősülnek,²⁵⁷ az amerikai szabályozás kifejezetten *literary workot* is említ, a Kongresszus az 1976-os törvény indokolásában megállapította, hogy ehhez esztétikai minőség, irodalmi érték szükségtelen, és tulajdonképpen új alkotástípus létrehozása sem indokolt, hiszen, mint szellemi termék kifejeződése eddig is védendő tárgykörbe tartozott.²⁵⁸ A magyar Sztj. számítógépi programalkotást említ, ezzel is hangsúlyozva művi minőségét. Véleményütközés azonban a

²⁴⁸ <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32001L0029:HU:HTML> (letöltve: 2019. október 13.)

²⁴⁹ Sztj. VI. 58-60. §.

²⁵⁰ Uo. 1.§ (2) bek.

²⁵¹ Uo. 1.§ (2) bek. c) pont.

²⁵² Uo. 58. § (1) bek.

²⁵³ US Patent Law (35 U.S.C.) 101. §.

²⁵⁴ „(2) Nem minősül az (1) bekezdés szerinti találmánynak különösen.. c) a szellemi tevékenységre, játéokra, üzletvitelre vonatkozó terv, szabály vagy eljárás, valamint a számítógépi program.” A találmányok szabadalmi oltalmáról szóló 1995. évi XXXIII. törvény (a továbbiakban: Szt.), 1.§ (2) bek. c) pont.

²⁵⁵ Magyar Közlöny 1994. évi 173. szám.

²⁵⁶ A számítógépi programok jogi védelméről szóló 91/250/EGK számú irányelv (Szoftver Irányelv).

²⁵⁷ MICHAEL, WALTER – LEWINSKI, VON SILKE: *European Copyright Law. A Commentary*, 2010, Oxford University Press, New York, 98-99.

²⁵⁸ *Guide to the Berne Convention for the Protection of Literary and Artistic Works*, 1978, World Intellectual Property Organization, Geneva, 50-54.

szoftverek találmányként való minősítése kapcsán merül fel, amelyhez szükséges az új, feltalálói tevékenységen, iparilag alkalmazható jelleg. Az USA törvénykezése szerint viszont *bárki, aki új vagy hasznos folyamatot, gépezetet vagy gyártmányt felfedez, vagy bármilyen új és hasznos fejlődést eredményez ezeken, szabadalmat nyerhet.*²⁵⁹

Ezzel már át is tértünk a követelményekre. Szabadalomnál maradván kulcsfogalom az újdonság kérdése, ugyanis itt abszolút újdonság az elvárt, míg a szerzői jog esetében csupán szubjektív, tehát nem világszinten kell újdonságnak minősülnie. Sokkal égetőbb kérdés az egyéni eredeti jelleg. Az egyéniség, vagyis a szerző személyiségének művén való kifejeződése szoftverek esetén aligha lehetséges, kivételt képeznek természetesen az ún. kreatív iparágak termékei, mint például az Unreal Engine nevezetű számítógépes játékfejlesztő szoftver. Ez esetben természetesen nagy szerepe van a vizuális elemeknek, grafikai megformáltságnak.

További nehézséget okoz azonban a szoftver funkcionális jellege. A szerzői jog ugyanis nem vizsgálja, hogy egy szoftver egyáltalán alkalmas-e célzott funkciójának betöltésére, így akár az ún. rossz programok is védelemhez juthatnak. Csupán az egyéni eredeti jelleg számít. A szerzői jog ezáltal nem tesz különbséget egy regény vagy egy szoftver között, tehát a védelmet csupán az is megalapozza, ha a megformáltság egyedi jegyeket tükröz. A szigorúan vett szerzői jogi értelemben két program akkor különbözik egymástól, ha kódjuk eltér. Ezzel az a probléma, hogy lehetséges bizonyos automatikus átalakító eszközökkel úgy lemásolni egy programot, hogy a „betű” igen, de maga a funkció semmit sem változik. Tehát, ha valaki egy más által már komoly szellemi munka árán kifejlesztett programot csupán más formában jelenít meg, ugyanúgy védelmet élvezhet. Mindez elgondolkodtató, és ekkor joggal merül fel a kérdés, hogy az USA joggyakorlata nem nyújt-e hatékonyabb védelmet?

Tovább vizsgálódva megállapíthatjuk, hogy a szerzői jog tehát csak az adott elvi ötlet egyéni kifejeződésre juttatását védi, szemben a tartalmat adó megvalósítási módszert védő szabadalommal, ahogyan az 1879-es Baker v. Selden ügy kapcsán is megfogalmazódott.²⁶⁰

Fontos eltérés, és ez kétségtelenül a szerzői jog javára írható, hogy a védelem *ex lege* áll fenn, vagyis azonnal, nincs szükség hosszas szabadalmi eljárásra, aminek lefolyása alatt az adott mű elavulttá is válik. Ellenben előnye, hogy a lajtszromozás révén lesz egy okirata a jogosultnak, ami bizonyító erővel bír. A védelmi időket tekintve, szerzői jognál irreálisan hosszú, jelen esetben a mű első nyilvánosságra hozatalától vagy létrehozásától számítjuk (70 év), szabadalomnál pedig a bejelentéstől számított 20 évig áll fenn. 70 év azért is irreális, mert a közkinccsé válás gátolhatja a technológiai fejlődést.

Ezen idők alatt a jogosult szedheti műve hasznait, a kizárólagos hasznosítás joga alapján a felhasználási szerződés révén vagyoni előnyökre tehet szert (úgy mint: előállítás, forgalomba hozatal, használat). A szabadalmi oltalom azzal szemben is véd, ha az alapul szolgáló eljárást más jogsértő módon „felhasználja”, továbbá a gazdasági lehetőségek kiaknázására szolgál az értékesítési és forgalmazási jog is. Természetesen azonban a szerzői művek felhasználása is szolgálja a szerző vagyoni érdekeit, méghozzá a szerzői jogdíjak révén, aminek célja a munka arányos mértékű megtérítése.

Ha már gazdasági előnyök és szabadalom, sajnos előkerülnek a visszaélések is. Gondoljunk csak az 1999-es Amazon „*one click*” ügyre, hogy az egyetlen kattintással való vásárlást védette le az Amazon. Ez kétségtelenül megkönnyítette a vállalat felületén keresztül árukat, termékeket keresők vásárlásait, ugyanakkor egyben lehetetlenné is tette, hogy az Amazon riválisai is éljenek ezzel a lehetőséggel (ingyen legalábbis). Óriási port kavart ez a lépése, azonban 2017 szeptemberében sokak öröme a védelmi idő lejárt. Hasonló eset említhető a GIF-ekkel – vagyis *Graphics Interchange Format-al* – kapcsolatosan. Az internet és a szabadalmak tragikomikus történetének nagy port felkavaró ügye a GIF-képfájlformátum szabadalma volt. Ma már azonban szabadon használhatjuk, megoszthatjuk őket, ugyanis 2003-ban járt le az US Patent. A gifekre és mémekre egyébként különös védelem jellemző, ugyanis szerzői jogi téren is kardinális változások történtek: 2019. március 26-án elfogadott új Szerzői jogi irányelv szerint az internetplatformok felelnek a felhasználók által feltöltött tartalmakért; bizonyos feltöltött tartalomtípusokat, például mémeket vagy GIF-eket külön kivonnak az irányelv hatálya alól.

²⁵⁹ US Patent Law (35 U.S.C.) 101. §.

²⁶⁰ 101. U.S. 99, 1879.

4. ÚT AZ IDEÁLIS SZOFTVER VÉDELEMIG – DE LEGE FERENDA JAVASLATOK

4.1. A „számítógépi programok, mint olyanok” fordulat kérdésköre

A szabadalmi oltalom és szerzői jog által nyújtott védelemről egy átfogó képet kaptunk, azonban ezek mellett felmerül még egy esetleges harmadik út is. A szoftver ugyanis, mint a szellemi termékek legmodernebb formája – ahogyan az már elemzésem során is kiviláglott – nehezen illeszthető a találmány és a szerzői mű hagyományos típusai közé. Ez pedig indokolhatná egy speciális, sui generis szabályozás kidolgozását. E sok újdonságot rejtő harmadik út előtt azonban tekintsük végig, hogy a jelenlegi szabályozás korszerűsítése érdekében milyen intézkedések eszközölhetők.

Elsődlegesen úgy vélem, hogy az eddig ismertetett tényezőket figyelembe véve, javasolt lenne a hazai szabályozást a szabadalmazhatóság engedélyezésének irányába orientálni. Amerika már közel száz éve az innovációs fejlődés élén jár, és úgy gondolom, ehhez Magyarországnak – amilyen mértékben az lehetséges – fel kell zárkóznia, a versenyképesség fenntartása, illetőleg a technikai fejlődéssel való lépéstartás érdekében.

A szerzői jog ideális védelmet nyújt a regények, színművek, festmények és hasonló alkotások számára, sőt, a hazai szabályozás szerint a számítógépi programok részére is. Annyiban valóban helytálló ez az elgondolás, amennyiben a szerző megelégszik a rögtön fennálló, ám a tényleges megvalósítási módot nem védő szabályozással. Ez a védelmi forma gyors, formalitás-mentes, és bár az informatikai világ, mint legdinamikusabban fejlődő iparág kihívásaival ex lege védelmi jellegénél fogva lépést is tud tartani, nem biztos, hogy kizárólag ez a forma a szoftverek védelmére ideálisnak bizonyul.

Kezdetben hazánk és az USA is úgy vélte, elegendő és biztonságos védelmet fog nyújtani a szerzői jog. A technika fejlődése azonban módosítani látszik ezen a gyakorlaton és fokozatosan hívja életre egy másabb jellegű védelmi forma alkalmazását.

Az Egyesült Államok felismerte annak jelentőségét, miszerint például a telefonokban, számítógépekben rejlő szoftverek esetén sokkal nagyobb szerepe van annak, hogy a programfejlesztő „mit” hozott létre, mint annak, hogy mindezt „hogyan” tette. Napjainkban már szinte adottak azok a matematika sémák, rendszerek, amelyek alapján egy programot ki lehet dolgozni, így a kifejezés módja egyre kevésbé lesz eredeti, ezáltal számottevő. Sokkal inkább maga az elmélet, az ötlet az, ami képes életre hívni egy társadalmi-gazdasági szempontból is jelentőséggel bíró számítógépi programot. Ha egy szoftverfejlesztő komoly szellemi munka árán felmérte, hogy adott korszakban mely fogyasztói igények a leginkább kielégítésre várók, és ebből a célból kifolyólag egy sajátos ötlet révén, világszinten új, az általa felismert probléma megoldására alkalmas szoftvert hoz létre, miért tagadnánk meg tőle a mindezt teljességgel védő szabadalmi oltalmat?

Bár az Egyesült Államok és Magyarország tekintetében az irányadó jogforrások azonosak, annak tényleges alkalmazása mégis élesen eltér. Ahhoz, hogy hazánkban a szoftverek szabadalmazhatósága a legalitás útjára lépjen, elsődlegesen jogszabályi felhatalmazás szükséges.

A kialakult joggyakorlat alapját az Európai Szabadalmi Egyezmény adja, amelyhez hazánk 2003-ban csatlakozott. Az ESZE 52. cikke fogalmazza meg azt a megosztó és egyben nagy súlyú rendelkezést, miszerint a „számítógépi programok, mint olyanok” nem részesülhetnek szabadalmi oltalomban. Ez alapján vonható le az a következtetés, hogy amely alkotás nem bír műszaki jelleggel, nem szabadalmazható. A számítógépi programok azonban felépítésüknél fogva – hiszen a számítógép integrált áramkörökből áll – kimerítik a műszaki jelleg kritériumát. Azonban felmerül a kérdés, hogy vajon az a tény, miszerint a szoftver dologi „hordozója” műszaki jelleggel bír, elegendő-e?

Amennyiben a szoftver önmagában is megtestesíti a műszaki jelleget – vagyis amennyiben a technika állásához műszaki hozzájárulást eredményez –, a következő megállapítást tehetjük. A TRIPS-egyezmény 27. cikke alapján valamennyi műszaki találmány oltalom alatt állhat, azonban mivel a „számítógépi program, mint olyan” lényegében magában foglalja a műszaki jelleggel bíró programokat is, ebből következően az ESZE 52. cikke és a TRIPS említett cikke olyan ellentmondásban áll egymással, amit nem lehet figyelmen kívül hagyni.²⁶¹ A szabályozás egyértelműsítése és a szabadalmazhatóság kiterjesztése érdekében esetlegesen javasolt lenne az ESZE 52. cikkéből eltávolítani a „számítógépi programok, mint olyanok” fordulatot. Ehhez a módosításhoz azonban mindenekelőtt a Szerződő Államok konferenciája szükséges, amely legalább a Szerződő Államok háromnegyedének képviseletében határozatképes. A módosítani kívánt szöveg elfogadásához a képviselt Államok háromnegyedének szavazata szükséges. Azok az államok pedig, amelyek

²⁶¹ HAJDÚ TAMÁS: Szoftver - Erősebb szabadalmi oltalmat Európában, in *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*, 1998/2. szám, oldalszám nélkül.

a felülvizsgált szöveg hatályba lépéséig ahhoz nem csatlakoznak, vagy nem erősítik meg, nem számítanak az Egyezmény részeseinek.²⁶²

Mindennek sikeres lefolytatása akár hosszú éveket is igénybe vehet. Éppen ezért, az Európai Szabadalmi Hivatal esetlegesen fontolóra vehetné Módszertani Útmutatójának e tekintetben történő modernizálását, és amennyiben lehetséges, vizsgálat alá vonhatná egy olyan rendelkezés kidolgozását, amely a „számítógépi programok, mint olyanok” definiálást egy új végrehajtási szabályban rögzítené.

Ezek által lehetővé válna a műszaki jelleg fogalmának egyértelmű értelmezése, továbbá lehetőség nyílna mindenekelőtt hazánk számára a szoftverek jogszerű szabadalmazhatóságára, ezzel megteremtve a multinacionális cégek, programfejlesztők, nagyvállalatok versenyképességét és illeszkedését az amerikai színvonalhoz.

4.2. A szabadalmi eljárás korszerűsítése, gyorsítása

Az tehát világossá vált eddigi elemzéseim során, hogy a védelem a szerzői jog esetében az alkotás tényénél fogva fennáll, míg a szabadalmi oltalom elnyerését hosszús, évekig tartó eljárás előzi meg. Ez lehet talán az egyetlen olyan mérvadó szempont, amely a magyar szabályozást a szerzői jog felé orientálja. Ugyanis amire az alkotó ténylegesen jogosulttá válik az oltalomra, az általa kifejlesztett szoftver nagy valószínűséggel elavul, így az egész eljárás és annak minden költsége hiábavaló. Ennek legfőbb oka az időigényes újdonságkutatás. Rendkívül nehéz ugyanis megállapítani annak tényét, hogy adott feltaláló alkotása a világ összes szoftverétől eltérő újdonságot mutat-e. Különösképpen problémát jelent a folyamatosan modernizálódó programok évtizedekkel korábbi kódolásokkal való összevetése.

Az USA Szabadalmi és Védjegy Hivatalának adatbázisa díjmentesen hozzáférhetővé teszi a bejegyzett találmányokat, azonban a legkorábbi – 1790 és 1975 közötti – szabadalmak csupán dokumentumszámuk alapján vannak rögzítve. Az ezt követően bejegyzett művek teljes szabadalmi leírása, kivonata viszont már hiánytalanul elérhető.²⁶³ Előfordulhat azonban, hogy a program létrehozója több, különböző programnyelven írja meg a szoftvert, azonban ezek csak gép által érthetőek, így nem szerepelhetnek a szabadalmi leírásban. A forráskód felfedtelensége pedig azt eredményezi, hogy a technika pontos állása nem követhető nyomon hiánytalan mértékben. Éppen ennek kiküszöbölése érdekében merültek fel olyan javaslatok, amelyek a forráskódok nyilvánossá tételére köteleznék a feltalálókat. Ez számos előnyös következményt eredményezne, többek között a program hibáinak könnyebb felismerését, kijavítását, jogsértések felfedését, könnyebb bizonyíthatóságát, valamint a kódok tanulmányozása ösztönzőleg hatna más ígéretes szoftverfejlesztők tevékenységére. Ennek kivitelezhetőségének problematikájára azonban egy német szabadalmi jogi bíró hívta fel a figyelmet, miszerint az újfajta leírások aránytalanul nagy terhet és költségeket rónának a hivatalokra, számos szakember kiképzésre lenne szükség, és kérdéses, hogy időgazdálkodás szempontjából mennyiben bizonyulna kedvezőnek.²⁶⁴

Az elsődleges lépést – vagyis a jogszabályi felhatalmazás megteremtését – követően tehát a fent említettek figyelembe véve a következő javaslatom mindenképpen a szabadalmi eljárás korszerűsítése lenne. A folyamat átlagosan két évet is felel, ez alatt a bejelentéstől számított 18 hónapon belül a teljes szabadalmi leírás nyilvánossá válik, és bár ez idő alatt ún. ideiglenes védelem biztosítja az alkotókat, az esetleges visszaélésekkel szemben mégsem nyújt 100%-os védelmet.²⁶⁵

Az eljárást tehát feltétlenül gyorsítani szükséges, abból a célból, hogy a kifejlesztett szoftver, amikor védelemben részesülhet, ne váljon elavulttá.

4.3. Egy esetleges harmadik út – sui generis szabályozás

Amennyiben mindezek megvalósítása nem történne meg a kívánt módon, úgy javasoltnak tartanám a korábban említett harmadik út, vagyis a sui generis szabályozás létrehozását. Mindez természetesen óriási erőfeszítésekkel járna kezdetben, ám amennyiben sikerül megvalósítani és ez által egy hatékonyabb oltalmi rendszert kialakítani a számítógépi programok számára, úgy Magyarország is a technika fejlődésével lépést tartva számottevő fejlődést érhetne el a szoftverek megfelelő védelmének biztosítása tekintetében.

²⁶² EPC, Art. 172. (1)-(4) bek.

²⁶³ UJVÁRI JÁNOS: Hírek az iparjogvédelmi információk világából, in *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*, 2001, oldalszám nélkül.

²⁶⁴ TAUCHERT, WOLFGANG: *Nochmals: Anforderungen an einen Patentschutz für Computerprogramme*, 2004, Gewerblicher Rechtsschutz und Urheberrecht Int, 922.

²⁶⁵ LOVAS LILLA JÚLIA: A szoftver jogi oltalma: A számítógépi programalkotások szabadalmazhatósága összehasonlító jogi megközelítésben, in *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*, 2010, 41.

Az 1970-es évek változásai nyomán már történtek erre irányuló próbálkozások, azonban a kor jogalkotói hamar elvetették, és inkább nemzetközi egyezmények létrehozásában látták a megoldást.²⁶⁶ Ez a negatív álláspont többnyire napjainkban is változatlanul bizonyul, hiszen a szoftverek fejlődése robbanásszerű, aminek következtében a jogosulatlan felhasználások száma is nő. Ezek tükrében pedig egy teljesen új, minden jogterülettől független, átfogó szabályozás kidolgozása rendkívül problematikusnak és időigényesnek bizonyulhat. Ugyanakkor úgy vélem, hogy szem előtt kell tartani azt a tényt, miszerint egy konkrét szabályrendszer megalkotása minden esetben időt vesz igénybe, és éppen korunk sokasodó jogsértéseinek száma tehetné különösképp indokolttá egy *sui generis* szabályozás kidolgozását. Ennek alapjául pedig az adatbázisokra vonatkozó sajátos normarendszer, illetőleg az ún. Zöld szabadalmak szolgálhatnának. A Zöld szabadalmak gondolatát a környezetbarát és energiatakarékosságot célzó technológiák védelme érdekében a WIPO 2010-ben hívta életre. Természetesen ezek nem önmagukban értendők, hanem a sajátos védelem többek között felöleli a technológia mögött álló műszaki eljárást, szervezési módszereket, termékeket, know-how-t is. Ez a WIPO GREEN program egy széleskörű adatbázis létrehozása mellett a zöld technológiák szabadalmaztatásával kapcsolatos lényeges információkhoz biztosít hozzáférést, és ami még ennél is lényegesebb, az újdonságkutatás gyorsabbá tétele érdekében is tett intézkedéseket (online szabadalmi osztályjelzet táblázat).²⁶⁷ Meglátásom szerint ez ideális mintaként szolgálhat a szoftverekre vonatkoztatva is, és jó kiindulási alap lehetne a sajátos normarendszer kidolgozásához.

ZÁRÓ GONDOLATOK

Vizsgálódásaim végéhez érve az a meggyőződésem alakult ki, miszerint mindkét védelmi forma más és más aspektusból biztosítja a szoftverek védelmét, azonban minden esetben felmerülnek hiányosságok, amiket nem lehet figyelmen kívül hagyni. A szerzői jogi védelem egy bizonyos szintig – a sajátos megjelenési formába öntött gondolat kifejeződéséig – megfelelő védelmet nyújt a szoftverek számára, ám az egyre gyorsabb ütemben fejlődő világgazdaságban, innovációs szférában a számítógépi programok jelentősége nő, így szükséges egy hatékonyabb és széleskörűbb védelmi forma lehetővé tétele is, méghozzá a szabadalmi oltalom által. Nem csupán a számítógépi programmal megvalósított találmányra vonatkozóan, hanem önmagában a szellemi munka árán létrehozott szoftver tekintetében is.

Kutatásomban kifejtetteket mérlegelve úgy gondolom, a hazai szabályozásnak célul kell kitűznie olyan feltételek megteremtését, amelyek nem gátolják a technológiai előremenetelt, közben mégis lehetővé teszik a szoftverek szabadalom általi védelmét. Az ESZE 52. cikkének esetleges módosításával és a műszaki jelleg fogalmának átértelmezésével, a szabadalmi eljárás korszerűsítésével, gyorsabbá tételével elképzelhető lenne a szoftverfejlesztők komoly szellemi munkájának eredményeként létrejött, világszinten új programok eredményesebb védelme. Emellett természetesen a szerzői jog a kialakult joggyakorlat szerint a ténylegesen tárgyát képező műveket ugyanúgy védelemben részesíthetné.

Összességében tehát elérkezettnek látom az időt e közel 50 éves jogi probléma megoldási lehetőségeinek újragondolására. Célszerű lenne az említett módosítások megvalósításának lehetővé tételére törekedni, mindezek által a szoftverfejlesztők munkájának jogos megtérítéséhez, kis-és nagyvállalatok közötti műszaki-gazdasági kooperáció létrehozásához, és az innováció mozgatórugóját képező „tudás” elérhetővé tételéhez hozzájárulva. Amennyiben a szabadalmazhatósághoz fűzött kívánalmak nem teljesülnének, úgy javasoltnak tartom fontolóra venni, hogy érdemes-e továbbra is a már meglévő, többé-kevésbé ideális szabályozás elemeit a szoftverekre „erőltetni”, vagy a „legrövidebb út az egyenes”, és egy szoftver-specifikus, *sui generis* szabályozás kidolgozása a jövő?

FORRÁSJEGYZÉK

Szakirodalom

- [1.] DUDÁS ÁGNES: A szoftver szerzői jogi védelme, in *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*, 2005.
- [2.] *Guide to the Berne Convention for the Protection of Literary and Artistic Works*, 1978, World Intellectual Property Organization, Geneva.

²⁶⁶ LEGEZA: *i. m.* 173, 184.

²⁶⁷ HARANGOZÓ GÁBOR: *Környezetbarát technológiák – „zöld” szabadalmak*, 2012. okt., Innotéka, oldalszám nélkül.

- [3.] HAJDÚ TAMÁS NÉ: Szoftver - Erősebb szabadalmi oltalmat Európában, in *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*, 1998/2. szám.
- [4.] HARANGOZÓ GÁBOR: *Környezetbarát technológiák – „zöld” szabadalmak*, 2012. okt., Innotéka.
- [5.] KOVÁCS GYŐZŐ: *Válogatott kalandozásaim az Informatikában. Történetek a magyar (és a külföldi) számítástechnika (h)őskorából*, 2002, GÁMA-GEO Kft., Masszi Kiadó, Budapest.
- [6.] LEGEZA DÉNES (szerk.): *A szerzői jog gyakorlati kérdései*, 2014, Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala, Budapest.
- [7.] LOVAS LILLA JÚLIA: A szoftver jogi oltalma: A számítógépi programalkotások szabadalmazhatósága összehasonlító jogi megközelítésben, in *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*, 2010.
- [8.] MICHAEL, WALTER – LEWINSKI, VON SILKE: *European Copyright Law. A Commentary*, 2010, Oxford University Press, New York.
- [9.] ROPOLYI LÁSZLÓ: *Az internet természete*, 2006, Typotex Kiadó, Budapest.
- [10.] SILI DÓRA: A szoftver jogi szabályozása, in *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*, 104. évfolyam (1999), 6. szám.
- [11.] SZINGER ANDRÁS – TÓTH PÉTER BENJÁMIN: *Gyakorlati útmutató a szerzői joghoz*, 2004, Novissima Kiadó, Budapest.
- [12.] SZIJÁRTÓ MIKLÓS (szerk.): *A számítástechnika alapjai*, 2000, Novadat Bt., Győr.
- [13.] UJVÁRI JÁNOS: Hírek az iparjogvédelmi információk világából, in *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*, 2001.
- [14.] TAUCHERT, WOLFGANG: *Nochmals: Anforderungen an einen Patentschutz für Computerprogramme*, 2004, Gewerblicher Rechtsschutz und Urheberrecht Int.
- [15.] TUKEY, JOHN W. : *The Teaching of Concrete Mathematics*, 1958, American Mathematical Monthly.

Jogforrások

- [1.] 1969. évi III. tv. (régi Szerzői jogi törvény)
- [2.] 25. P. 27/228/1972.
- [3.] A számítógépi programok jogi védelméről szóló 91/250/EGK számú irányelv (Szoftver Irányelv)
- [4.] A szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény (Szt.)
- [5.] A találmányok szabadalmi oltalmáról szóló 1995. évi XXXIII. törvény (Szt.)
- [6.] European Patent Convention.
- [7.] US Copyright Act.
- [8.] US Patent Law (35 U.S.C.)

Egyéb források

- [1.] <http://epa.oszk.hu/00100/00143/00056/amberg.html> (letöltve: 2019. október 14.)
- [2.] http://karon.hu/agazati_temakorok/hardverszoftverismeretMK1.htm (letöltve: 2019. október 12.)
- [3.] <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:32009L0024&from=HU> (letöltve: 2019. október 13.)
- [4.] <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32001L0029:HU:HTML> (letöltve: 2019. október 13.)

